

MATERIÁL
NA ZASADNUTIE RADY VLÁDY SR PRE DUŠEVNÉ ZDRAVIE

Názov	Systematické financovanie psychosociálnych služieb prostredníctvom Fondu na podporu duševného zdravia
Predkladateľ	Michal Štofko <i>predseda VPPODZ</i>
Dátum predloženia	5.júna 2024
Dátum prerokovania	17. júna 2024
Na rokovanie sa odporúča prizvať	-

I. Odôvodnenie predloženia materiálu

Reforma systému starostlivosti o duševné zdravie je, v súlade s overenými postupmi zo zahraničia, neefektívna bez vybudovania koordinovaného systému komunitných služieb, ktorých výsledkom je získanie nových kapacít pre poskytovanie služieb v oblasti duševného zdravia a psychosociálnej podpory ako aj odľahčenie špecializovaných služieb, ktorých je substantívny nedostatok.

Na to, aby bolo možné nové kapacity využívať spôsobom, ktorý je napojený na existujúci systém zdravotnej starostlivosti, je potrebné, aby najrôznejšie subjekty poskytujúce rôzne služby psychosociálnej podpory v oblasti duševného zdravia navzájom spolupracovali. Nové typy služieb preto musia byť podporené adresným a systematickým spôsobom financovania. Navrhovaný model je inšpirovaný belgickým modelom lokálnych sietí poskytovateľov služieb v oblasti duševného zdravia a zavedenými systémami podpory udržateľnosti a ďalšieho rozvoja inovatívnych služieb prostredníctvom viaczdrojového financovania.

Európsky sociálny fond v rámci Operačného programu Slovensko, kapitola Sociálnejšie a inkluzívnejšie Slovensko, vytvára priestor na investíciu do tohto inovatívneho prístupu k reforme systému starostlivosti o duševné zdravie a pilotnú fázu kľúčových projektov. Závery z nich by mali byť transformované do komplexnej legislatívnej úpravy psychosociálnej podpory v oblasti duševného zdravia a programovej stratégie navrhovaného Fondu na podporu duševného zdravia (ďalej len „Fond“). Medzi reformnými prioritami, ktoré by mal Fond rozvíjať je systém podpory a finančného zabezpečenia lokálnych sietí a vznik nových typov služieb, ktoré vyplňajú priestor medzi sociálnymi službami a zdravotnou starostlivosťou v segmente starostlivosti o duševné zdravie. Tento typ činností zvyšuje dostupnosť služieb pre jednotlivcov a komunity, pomáha obom typom služieb byť efektívnejšími, najmä posilnením prevencie a včasnej intervencie a mobilizáciou dodatočnej ľudskej kapacity v podobe zapojenia skupiny osôb so zažitou skúsenosťou a ich rodinných príslušníkov na pomoc ostatným.

Jednotné a cielené finančné zabezpečenie psychosociálnej podpory v oblasti duševného zdravia sa nevyskytuje v žiadnych investičných plánoch Slovenska. Parciálne sa táto myšlienka inkorporovala do Plánu obnovy a odolnosti, kde Komponent 12 alokuje 104 miliónov EUR do komunitnej starostlivosti na investície zväčša do budov a kapitálových výdavkov. Absencia štruktúry pre psychosociálnu podporu a komunitné služby, bez ktorej nie je možné vyriešiť stúpajúci dopyt obyvateľstva po podpore a klesajúci počet profesionálov, však v POO ani v Operačnom programe Slovensko (ďalej len „OP Slovensko“) nie sú ani len spomenuté. V celom OP Slovensko sa slovné spojenie „duševné zdravie“ vyskytuje len raz, aj to v odôvodnení pre dlhodobú starostlivosť. Tento stav je potrebné zmeniť a nastaviť adresne voči potrebám a v záujme udržateľného rozvoja systému starostlivosti o duševné zdravie, ktoré sa vzhľadom na krízy v regióne stáva dôležitým aspektom odolnosti obyvateľstva na území Slovenskej republiky.

Cieľom tohto odporúčania a výziev uvedených v navrhovanom uznesení vytvoriť mandát pre nachádzanie možností alokácií konkrétnych finančných prostriedkov a inštitucionálne zázemie pre ich adresnú distribúciu.

Predmetná iniciatíva vychádza a nadväzuje na rozvíjanie psychosociálneho modelu nielen na základe stratégie „Comprehensive Approach to Mental Health“ zverejnenej Európskou komisiou (ďalej len „EK“) a odporúčania WHO, s ktorou EK vytvorila Paneurópsku koalíciu pre duševné zdravie. Navrhovaný model je plne v súlade s týmito odporúčaniami ako aj odporúčaniami najlepšej praxe organizácií ako je Mental Health Europe, Global Leadership Exchange for Mental Health a EUCOMS - európskeho združenia pre komunitné služby v oblasti duševného zdravia. Zároveň je plne v súlade so strategickými princípmi nového Národného programu duševného zdravia pripravovaného Radou vlády SR pre duševné zdravie.

Dôležitou inšpiráciou pre navrhovaný model je Belgicko, ktoré zavedením systému lokálnych sietí pre oblasť duševného zdravia dokázalo vytvoriť systém, ktorý angažuje širokú komunitu, zjednocuje rozdielne prístupy rôznych profesií a začleňuje samosprávy do rozhodovania o akčných plánoch pre jednotlivé regióny. Podporné mechanizmy koordinuje a rozvíja spôsobom, ktorý vytvára pákový efekt investícií do psychosociálneho modelu starostlivosti o duševné zdravie tým, že združuje viaceré zdroje z rôznych oblastí v koordinovanej podobe spôsobom, ktorý znižuje stigma a zároveň zmocňuje ľudí s duševnými ochoreniami k návratu do aktívneho spôsobu života za súčasného rešpektovania lokálnych špecifik jednotlivých regiónov.

Tento návrh vytvára predpoklady pre vznik systému pre psychosociálnu podporu v oblasti duševného zdravia na národnej úrovni a dostupné služby podpory na regionálnej a lokálnej úrovni. Umožňuje motivovať organizácie zapojené do poskytovania služieb duševného zdravia k spolupráci pri napĺňaní rôznorodých potrieb ľudí s výzvami v oblasti duševného zdravia. Zároveň jeho integrálnou súčasťou je prenos poznatkov zo zavedenia komunitných služieb postavených na rovnakých princípoch pre ľudí ktorí prišli na Slovensko v dôsledku vojny na Ukrajine. Vychádzajúc z poznatkom o pridanej hodnote služieb psychosociálnej podpory v oblasti duševného zdravia, spoločným cieľom je vybudovať systém pre zabezpečenie tejto formy dostupnej podpory pre všetkých ľudí zasiahnutých nežiadúcimi udalosťami a čeliacim výzvam v oblasti duševného zdravia.

Systematizácia podpory duševného zdravia na celom území Slovenska môže výrazne posilniť systém starostlivosti o duševné zdravie, vrátane kvality a dostupnosti služieb a to obzvlášť v krízových situáciách, ktoré postihujú celé komunity a regióny. Z hľadiska existencie komunitných služieb v oblasti duševného zdravia je totiž Slovensko na úplnom chvoste Európy aj voči krajinám, ktoré v iných parametroch za Slovenskom tradične zaostávajú. Realizácia strategických zámerov navrhovaných v tomto uznesení túto situáciu, za predpokladu následnej alokácie zdrojov z OP Slovensko, dramaticky zmení v prospech funkčnosti systému podpory pre všetkých ľudí zasiahnutých krízou a zvýšenia odolnosti spoločnosti v procese adaptácie na súčasné a budúce výzvy.

II. Vlastný materiál s predkladacou správou

A. Predkladacia správa

Systém starostlivosti o duševné zdravie sa na Slovensku nedarí reformovať desiatky rokov. Návrh na zriadenie systematického mechanizmu podpory a pravidiel fungovania psychosociálnej podpory v oblasti duševného zdravia je krokom, ktorý výrazným spôsobom podporí podstatu reformy, ktorá bola indikovaná schválením Národného programu duševného zdravia vládou Slovenskej republiky už v roku 2005. Odvtedy sa okrem vytvorenia Rady vlády SR pre duševné zdravie nepodarilo uskutočniť v podstate žiaden zásadný krok, ktorý by smeroval ku reforme založenej na participácii ľudí so zažitou skúsenosťou štruktúrovaným spôsobom a zvýšení dostupnosti služieb duševného zdravia v komunitách.

Systematizovaná podpora pre psychosociálne služby je nevyhnutná pre možnosť zapojiť do poskytovania služieb ľuďom v kríze prostredníctvom nových kapacít vrátane ľudí so zažitou skúsenosťou a rozvoj služieb definovaných potrebami, ktoré často nie sú pokryté ani činnosťami v rámci poskytovania zdravotnej starostlivosti realizovanými prostredníctvom špecializovanej starostlivosti, ani sociálnymi službami, ktorých formát a ciele sú zamerané na vlastné špecifické potreby a východiská.

Podobne ako pri linkách pomoci, pre ktoré je potrebné vytvoriť nový právny rámec, ani psychosociálnu podporu v oblasti duševného zdravia nie je možné postaviť iba na sociálnych alebo iba zdravotníckych službách, dokonca ani na jednej z nich. Ide o samostatný druh činností založených na skupinových aktivitách, podporných skupinách a rôznych formátoch transformatívneho vzdelávania v oblasti duševného zdravia a multidisciplinárnej spolupráce nositeľov služieb z viacerých sektorov. Niektoré služby majú medzinárodne uznané minimálne [štandardy](#) (Balíček minimálnych služieb), boli úspešne odpilotované v rámci reakcie na krízovú situáciu v súvislosti s vojnou na Ukrajine a je preto možné ich rýchlo a jednoducho rozšíriť na celé územie Slovenska pri relatívne zanedbateľnej investícii v pomere k finančným prostriedkom venovaným systému zdravotnej starostlivosti a systému sociálnych služieb.

Prvým krokom je vytvorenie štruktúry, do ktorej môžu byť zasadené činnosti zamerané na inštitucionálny rozvoj služieb. Celková vízia popri zavedení služieb je teda vytvorenie zákonnej úpravy služieb a finančného nástroja, ktorý by vytvoril zázemie pre podporu tohto typu služieb. Zriadenie Fondu na podporu duševného zdravia považujeme za nevyhnutné preto, aby podpora systematizácie služieb v tejto oblasti bola previazaná s národnou reformou v oblasti duševného zdravia, cielená a jej výsledky dlhodobo udržateľné.

Koordinácia služieb a ich poskytovateľov tvorí kľúčový aspekt plánovaného mechanizmu podpory, keďže sa na psychosociálnej podpore v oblasti duševného zdravia musia zúčastňovať aj odborníci vrátane psychiatrov, detských psychiatrov, psychológov, psychoterapeutov, sociálnych pracovníkov, liečebných pedagógov, učiteľov a množstva iných profesií. Tento aspekt koordinovania participácie poskytovaných služieb bude zabezpečený prostredníctvom Výboru pre psychosociálnu podporu v oblasti duševného zdravia pôsobiaceho pod Radou vlády SR pre duševné zdravie. Tento výbor bude zároveň platformou, ktorá zabezpečí odborné usmernenia a odporúčania pri tvorbe nevyhnutného

legislatívneho ukotvenia poskytovania psychosociálnej podpory v gescii Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „MZ SR“) za úzkej súčinnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „MPSVaR SR“) a ostatných ministerstiev.

Tento prístup je zo svojej podstaty nadrezortný a preto prirodzene organizačne náročný. Fond na podporu duševného zdravia musí byť spoločnou aktivitou predovšetkým MZ SR, MPSVaR SR ako aj Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (ďalej „MŠVVaM SR“), ale aj ostatných zainteresovaných rezortov. Obmedzené zdroje každého ministerstva prostredníctvom príslušných možností v rámci OP Slovensko je preto potrebné združovať z viacerých kapitol OP Slovensko. To však nebude možné, ak nebude vytýčená jednotná vízia a bez jednoznačnej zhody na tom, že nový druh služieb aj so zdrojom financovania je potrebný. Príspevok MZ SR k využitiu obmedzených zdrojov na iné ako kapitálové výdavky smerom k podpore komunitných služieb v oblasti duševného zdravia sú preto súčasťou odporúčaní výboru smerom k tomuto ministerstvu.

Je potrebné zdôrazniť, že psychosociálna podpora v oblasti duševného zdravia nie je len aktivitou v rámci podpory zdravia v rámci primárnej prevencie, ktorej cieľom je, aby klienti neprepadli do systému zdravotnej starostlivosti. Koncept je omnoho širší, pretože psychosociálna podpora v oblasti duševného zdravia zároveň adresuje potreby pacientov v rámci sekundárnej aj terciárnej prevencie, teda je mimoriadne prospešná aj popri akútnej liečbe aj pri začleňovaní sa späť do aktívneho života.

Z uvedených dôvodov navrhujeme uznesenie, ktorým odporúčame vláde Slovenskej republiky strategicky smerovať svoje aktivity k zriadeniu Fondu pre podporu duševného zdravia.

Realizácia tohto zámeru vytvorí predpoklady pre merateľný progres v modernizácii systému starostlivosti o duševné zdravie na Slovensku, podporí deinštitucionalizáciu psychiatrickej starostlivosti, vytvorí nové služby a sprístupní nové kapacity pre podporu osôb, pre ktoré sú v dôsledku ich sociálnej a ekonomickej situácie služby v oblasti duševného zdravia v zásade nedostupné. Pri strategicky cielenej implementácii je pravdepodobné, že výsledkom bude úspora v systéme zdravotnej starostlivosti aj systéme sociálnych služieb. Celkovým cieľom, ku ktorému zámer prispieva, je merateľné zlepšenie duševného zdravia obyvateľov Slovenska.

III. Návrh uznesenia

RADA VLÁDY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
PRE DUŠEVNÉ ZDRAVIE

NÁVRH UZNESENIE RADY VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY PRE DUŠEVNÉ ZDRAVIE

č.

z 17. júna 2024

k systematickému financovaniu psychosociálnych služieb prostredníctvom Fondu na podporu duševného zdravia

Číslo materiálu:

Predkladateľ: predseda výboru pre psychosociálnu podporu v oblasti duševného zdravia

Rada

A. schvaľuje

- A. 1. návrh systematického financovania psychosociálnych služieb v oblasti duševného zdravia prostredníctvom Fondu na podporu duševného zdravia

B. ukladá

predsedníčke Rady

- B. 1. predložiť vláde SR návrh na schválenie systematického financovania psychosociálnych služieb v oblasti duševného zdravia prostredníctvom Fondu na podporu duševného zdravia a jeho implementácie do verejných politík

Vykoná: predsedníčka Rady